

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Saarimäki, Pasi

Title: Ylempisäätystä rakkautta

Year: 2016

Version:

Please cite the original version:

Saarimäki, P. (2016). Ylempisäätystä rakkautta. Historiallinen aikakauskirja, 114(2), 242-243.

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Ylempisäätyistä rakkautta

Vainio-Korhonen, Kirsi, Lahtinen, Anu: Lemmen ilot ja sydämen salat. Suomalaisen rakkauden historiaa. WSOY 2015. 265 s. ISBN 978-951-0-40162-0.

Kirsi Vainio-Korhonen ja Anu Lahtinen ovat kirjoittaneet yleisesityksen suomalaisen rakkauden historiasta. Teosta on helppo ja miellyttävä lukea, ja tekijät osaavat kirjoittaa suuremmalle, ei-akateemiselle yleisölle aiemmin tutuista mutta myös hieman tuntemattomistakin ilmiöistä selkeästi. Muutamasta sivusta enintään reiluun 10 sivuun ulottuvat alaluvut ovat yksittäisiin teemoihin keskittyessään verrattain itsenäisiä, joten niitä on mahdollista käydä läpi myös erillisinä tietoisuina. Alalukujen sisällöt hyvin kiteyttävät otsikot ohjaavat lukijan tarvittaessa perille.

Millaisesta rakkaudesta teoksessa on kyse? Lyhyessä johdanto-osiossa kirjoittajat korostavat rakkauden laajaa kirjoa ystävyydestä aina perhetunteeseen ja jopa jumalalliseen rakkauteen saakka, ja näitä toki käsitellään yksittäisissä alaluvuissa. Pääpaino on kuitenkin romanttisessa, miehen ja naisen välisessä eroottisävyisessä rakkaudessa. Rakkauden historia ankkuroituu teoksessa pitkälti seurustelun, avioitumisen ja avioliiton historiaan. Työllä on kunnianhimoinen aikarajaus. Kolmessa osiossa suomalaisen rakkauden historiaa tarkastellaan keskiajalta aina pitkälle 1900-luvulle saakka, tuoreeseen tasa-arvoiseen avioliittolakiin pitkiä ajatuksellisia linjoja vetäessään jopa meidän päiviimme saakka. Johdannossa kirjoittajat tosin asiallisesti tarkentavat, että ajallisesti työssä painottuvat vuotta 1850 varhaisemmat ajat.

Ensimmäisen osion ”Rakkaus ja sukujen valta”, on kirjoittanut pääasiassa Anu Lahtinen, ja siinä käsitellään aihepiiriä keskiajalta 1600-luvun loppuun. Jäsennyksellisesti osio on rakennettu avioliittotien läpi käynnin varaan. Lukija kuljetetaan alussa seurustelun maailmaan, mistä siirrytään varsinaiseen avioliiton solmimiseen aikaan ja lopussa tarkastellaan avioliittoa ja sen päättymistä. Alaluvuissa tarkastellaan miesten ja naisten keskinäisiä tunteita seurustelun aikana, esiaviollisen seksin merkitystä, avioliitosta päättämistä, avioitumisen haasteita, itse avioitumista ja häitä, puolisoiden ja laajemmin perheenjäsenten välisiä tunteita, puolisoiden välisiä erimielisyyksiä ja avioeron saamista, ja puolison kuoleman merkitystä. Omina osioinaan käydään lävitse suullisesti ja kirjallisesti levinneet rakkauskulttuurin tuotteet – ritari- ja hoviromantiikka, rakkausballadit ja -runot, sekä rakkauteen aikakaudella liitetyt symbolit.

Alalukujen sisällä liikutaan ajallisesti hyvin vapaamuotoisesti keski- ja uuden ajan välillä, miten käsiteltävä aihe kulloinkin vaatii. Painopiste on 1500–1600-lukujen ylempisäätyisten, suomalaisten aatelisten avioliitto- ja tunnemaailmassa, mikä selittyy luvun kirjoittajan aiemmalla asiantuntemuksella suomalaisten aatelissukujen perhehistoriasta.

Alkuperäislähdeaineistoa, erityisesti kirjeitä on teosta varten luettu ja tulkittu erityisesti rakkauden ja tunteiden näyttökulmista. Alempisäätyisten ihmisten rakkausmaailma jää luvussa enemmän muusta aineistosta, esimerkiksi lainsäädännöstä, balladeista tai vaikkapa ritariromantiikkaa käsittelevästä tutkimuskirjallisuudesta tehtyjen tulkintojen varaan.

Seuraavassa osiossa ”Järjen ja tunteiden ohjauksessa” rakastutaan 1700-luvulla ja 1800-luvun alkupuolella. Vaikka pitkin osiota vihjataan rakkauden merkityksen vähittäisestä kasvamisesta puolisonvalinnassa, siirtymä uudelle vuosisadalle ei selity varsinaisella rakkauden historian muutoksella. Kirjoittamisvastuu on vain siirtynyt Kirsi Vainio-Korhosen omimmalle tutkimusajalle, ja hän käsittelee monia samoja rakkauden ja avioitumisen teemoja kuin Lahtinen aiemmin. Ihmiset ja miljööt vaihtuvat, ja rakkauteen sekä avioitumiseen liittyvä tapakulttuuri vähitellen uudistuu.

Uusina teemoina Vainio-Korhonen tarkastelee esimerkiksi aiempaa suuremmin seksiä ja erotiikkaa, kihlautumista ja kihlaeroja, sekä ylempisäätyisten miesten välistä äärimmäisen sentimentaalista ystävyyttä. Jälkimmäistä kirjoittaja osuvasti korostaa omanlaisena historiallisena ilmiönä, jota ei saa sekoittaa varsinaiseen homoseksuaalisuuteen. Päiväkirjoja pitäneet ja kirjeitse toisilleen viestineet säätyläiset ovat keskiössä myös tässä osiossa, joskin jonkin verran pääsemme tutustumaan käsityöläisten elämään. Muilta osin rahvaan rakkauteen uppoudutaan ainoastaan seksin harrastamista, häiden viettämistä ja lääkekasveja käsittelevissä alaluvuissa. Alempisäätyisten ihmisten rakkauselämästä tarjoavat tietoa myös esimerkiksi salavuoteus-aiheiset oikeuspöytäkirjat.

Teoksen kaksi ensimmäistä osiota ovat sivumääriltään, painoituksiltaan, sisällöiltään ja kirjoitustyyllillisesti keskenään oivassa tasapainossa, mutta kolmas ja viimeinen osio ”Kohti modernia rakkautta” on ongelmallisempi. Siinä on hyvällä tavalla epilogin makua, kun Vainio-Korhonen kiteyttää aikaisemman tutkimuksen tulkinnan siitä, miten porvarillisen perhe- ja avioliittokäsityksen myötä rakkaus nousi 1800-luvun mittaan ensisijaiseksi

perustaksi avioliitolle. Voidaan puhua erityisestä rakkausavioliiton synnystä. Avioliitosta on vähitellen tullut kahden ihmisen keskinäinen asia.

Viimeinen osio on sivumäärällisesti varsin lyhyt verrattuna aiempiin. Lisäksi se paikoitellen hajoo käsiin, yrittäessään ottaa yksittäisten avioliittoinstituutioon ja laajemmin yhteiskunnan modernisoitumiseen liittyvien teemojen avulla haltuun viimeisen 150 vuoden kehitystä. Tämä koskee erityisesti viimeistä alalukua ”Naisen kutsumuksesta vapaaseen rakkauteen”.

Käsittely jää tällöin väistämättä paikoitellen pinnalliseksi ja kursoriseksi, vaikka asiasisällöstä ja tulkinnoista en eri mieltä olekaan. Lisäksi aihepiirin sinänsä hyvin kiteyttävä alaluku prostituutiosta 1800-luvun alusta 1900-luvun alkuun jää irralleen varsinaisesta rakkaudesta, liittyen siihen ainoastaan epäsuorasti seksuaalisuuden ja rakkauden lihallisuuden välityksellä.

Mielestäni teos täyttää populaarin tietokirjan vaatimukset. Se on informatiivinen, hyvin kirjoitettu, ja rakenteeltaan selkeä. Se on rakkauden historiaa suuremmalle yleisölle esittelevä ja niin tekstin kuin valitun kuvituksen osalta ilmiötä kuvaileva. Kirjoittajat eivät pyri ankkuroimaan analyysiään mihinkään erityisiin tunne- tai rakkaushistorian tarjoamiin teorioihin. Osaksi teos on alkuperäisaineistoa hyödyntävää rakkaushistorian perustutkimusta, kun analysoidessaan esimerkiksi aatelis- ja säätyläisten jälkeensä jättämää päiväkirja-aineistoa ja kirjeitä lukija pääsee suoraan näkemään miten ihmiset itse puhuivat rakkaudesta ja miten he siihen suhtautuivat.

Monin paikoin kirjoittajien tulkinta perustuu painettuihin lähteisiin ja tutkimuskirjallisuuteen, kun he rakentavat suurempaa kokonaiskuvaa rakkauden historiasta. Kirjoittajilla on ollut tiedollista kunnianhimoa käsitellä aihepiiriä mahdollisimman monipuolisesti. Tämän vuoksi joissakin rakkauden teemoissa saatetaan viivähtää vain yhden kappaleen verran, ja jatkaa nopeasti matkaa seuraavaan. Teos tarjoaa lukijalle siis monenlaista tietoa, minkä vuoksi asiasanahakemisto olisi edelleen lisännyt teoksen käytettävyyttä. Loppuviitteet ohjaavat lukijan tarvittaessa niin alkuperäislähteiden kuin käytetyn tutkimuskirjallisuuden pariin

Koko ajan rakkaus ei pysy työn keskiössä, vaan jää monissa luvuissa välillä sivurooliin, jopa täysin taustalle. Esimerkiksi luvussa ”Ramman miehen raju ero” tyrvääläisen Tuomas Ragvaldinpojan elämää läpikäydessä rakkautta ja tunteita ei käsitellä käytännössä juuri ollenkaan. Voikin sanoa, että monilta osin teoksessa tarkastellaan enemmän avioitumisprosessin, seurustelun, avioliiton, miesten ja naisten välisen suhteen historiaa,

avioliittolainsäädäntöä unohtamatta. Tämä huomio ei ole tarkoitettu moitteeksi. Tunteiden historia on lähdeaineistollisesti aina haastavaa, kun vaikkapa rakkaus ei useinkaan jätä jälkiään lähteisiin. Laajemmat avioliittoon liittyvät teemat ovatkin välttämätön konteksti, joita ilman aiheesta ei historiallisena ilmiön olisi mahdollista saada tietoa. Rakkaus ei kuitenkaan työssä missään vaiheessa unohdu, eikä avioliiton sivupoluille jämähdetä kovin pitkäksi aikaa, vaan kirjoittajat pyrkivät mahdollisuuksien mukaan aina palaamaan jälleen varsinaiseen tutkimuskohteeseen.

Lemmen ilot ja sydämen salat -teos kiteyttää lukijalle oivallisesti romanttisen rakkauden aseman esimodernilla ajalla. Puolisonvalinnan ristiriitatilanteissa se joutui väistymään vanhempien ja suvun näkemysten, taloudellisten tekijöiden tai vaikkapa säätyrajojen edessä, mutta sen tärkeyttä ei koskaan kiistetty.

FT Pasi Saarimäki
Jyväskylän yliopisto